

Izazovi i programi zaštite prava beskućnika u Republici Hrvatskoj

Špiranec, Ljubica

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:133284>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ljubica Špiranec

**IZAZOVI I PROGRAMI ZAŠTITE PRAVA
BESKUĆNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
Diplomski studij socijalne politike

Ljubica Špiranec

IZAZOVI I PROGRAMI ZAŠTITE PRAVA
BESKUĆNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Šućur

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. DEFINICIJA I PROFIL BESKUĆNIKA	2
2.1. Definicija beskućništva i brojnost beskućnika	2
2.2. Profil i uzroci beskućništva u Hrvatskoj	7
3. PRAVA IZ SUSTAVA SOCIJALNE SKRBI	10
4. ULOGA ORGANIZACIJA NEPROFITNOG SEKTORA U ZAŠTITI PRAVA BESKUĆNIKA	14
5. USLUGE I PODRŠKA BESKUĆNICIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ	16
5.1. Prenoćišta, prihvatilišta i stambene zajednice	16
5.2. Prehrana.....	21
5.3. Dnevni boravak i higijena	23
5.4. Radno-okupacijske aktivnosti i psihosocijalna podrška	24
5.5. Zagovaračke aktivnosti	27
6. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA:	31

Izazovi i programi zaštite prava beskućnika u Republici Hrvatskoj

Beskućništvo je jedan od najekstremnijih oblika socijalne isključenosti, negativno utječući na fizičko i mentalno zdravlje, blagostanje, životni vijek te pristup zapošljavanju i drugim ekonomskim i socijalnim uslugama. Ovaj rad ističe izazove i programe zaštite prava beskućnika, jedne od najranjivijih skupina u društvu. Kao socijalna država, Republika Hrvatska ima odgovornost brinuti o svim građanima, a posebno o najugroženijima kao što su beskućnici. To ostvaruje putem naknada i usluga kroz sustav socijalne skrbi. Iako su potrebe beskućnika raznolike i država ne uspijeva uvijek pravovremeno odgovoriti na njih, razne neprofitne organizacije, uključujući organizacije civilnog društva i crkvene organizacije, aktivno se uključuju u pružanje pomoći. Rad analizira ulogu države i neprofitnog sektora u skrbi za beskućnike diljem Hrvatske, te identificira ključne izazove u radu s ovom ranjivom skupinom.

Ključne riječi: beskućnik, socijalna isključenost, sustav socijalne skrbi, organizacije neprofitnog sektora, prava beskućnika, usluge za beskućnike

Challenges and rights protection programs for the homeless in the Republic of Croatia

Homelessness is one of the most extreme forms of social exclusion, negatively impacting physical and mental health, well-being, life expectancy, and access to employment and other economic and social services. This paper highlights the challenges and programs for protecting the rights of the homeless, one of the most vulnerable groups in society. As a welfare state, the Republic of Croatia has the responsibility to care for all its citizens, especially the most vulnerable, such as the homeless. This is achieved through benefits and services within the social welfare system. Although the needs of the homeless are diverse and the state does not always respond to them promptly, various nonprofit organizations, including civil society and church organizations, actively engage in providing assistance. The paper analyzes the role of the state and the nonprofit sector in caring for the homeless across Croatia and identifies key challenges in working with this vulnerable group.

Keywords: Homelessness, social exclusion, social welfare system, nonprofit organizations, services for the homeless, rights of the homeless

Izjava o izvornosti

Ja, Ljubica Špiranec pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Ljubica Špiranec

Datum:

1. UVOD

Postoje razne definicije siromaštva, a jedna od definicija ističe da je to oblik deprivacije. Najčešće se svodi na materijalnu deprivaciju, odnosno na nedostatak finansijskih sredstava za zadovoljenje životnih potreba (Šućur, 2006.). Prema Townsendu (1979.; prema Šućur 2006.), siromašni su oni pojedinci ili obitelji kojima nedostaju resursi za nabavku hrane i drugih potrepština koje su običajne u društvu te im nedostaju resursi za sudjelovanje u društveno prihvaćenim aktivnostima. Townsend (1979.) definira pet tipova resursa: novčani dohodak, kapitalna dobra, naknade temeljem zaposlenja, vrijednost javnih socijalnih usluga te privatni nenovčani dohodak (Šućur 2006.; prema Townsendu 1979.).

U Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 156/2023) osnovne životne potrebe definirane su kao prehrana, smještaj, odjeća i druge stvari za osobne potrebe. Život u siromaštvu često dovodi do socijalne isključenosti. Socijalna isključenost je proces kojim se netko odvajava od društva i njegovog moralnog poretka zbog siromaštva ili diskriminacije (Pleace, 1998.). Ovaj pojam se može razumjeti kroz sliku spiralnog socijalnog srozavanja u kojoj dugotrajna nezaposlenost vodi siromaštvu i socijalnoj izolaciji, što dodatno smanjuje šanse za zapošljavanje. Takva pozicija osiromašuje osobu ne samo na finansijskoj razini već je odvajava i od potrebnih informacija i socijalnih mreža (Šverko i sur. 2006.).

Primjer siromašne i socijalno isključene osobe je beskućnik. Socijalna isključenost beskućnika se odražava na više domena: prva je isključenost stambenog pitanja odnosno odsustvo istog te život u privremenom smještaju, neprikladnom ili spavanje na otvorenom. Iskustvo takvog života odražava se i kroz druge oblike socijalne isključenosti poput iskustva institucionalne skrbi (život u zatvoru, izolirane institucije skrbi, psihijatrijske ustanove), zlouporaba psihoaktivnih supstanci ili sudjelovanje u aktivnostima ulične kulture poput prosjačenja, krađe u trgovinama za preživljavanje ili seksualni rad (Fitzpatrick i sur., 2013.). Sve ovo ukazuje da je beskućništvo jedan od najekstremnijih oblika socijalne isključenosti, što negativno utječe na fizičko i mentalno zdravlje ljudi, njihovo blagostanje i životni vijek te njihov pristup zapošljavanju i drugim ekonomskim i socijalnim uslugama.

Socijalna zaštita usmjerena je na najranjivije skupine u društvu koje svoje potrebe ne mogu zadovoljiti putem rada i prava koja proizlaze iz njega. Položaj u kojem se nalaze proizlazi iz raznih strukturalnih razloga, kriza ili životnih teškoća (Šućur, 2003.). Iako je Hrvatska socijalna država i ima za cilj pružiti podršku i pomoć svojim građanima u nevolji, često to ne uspijeva. Kada je riječ o beskućnicima, zaštita je dodatno otežana zbog frustracije i napuštenosti, isključenosti i izolacije te potpunog nepovjerenja u institucije i sustav socijalne skrbi (Družić Ljubotina, 2012.). Država zbog brzih i naglih promjena u društvu ne stigne pravovremeno odgovoriti na potrebe svih ranjivih skupina. U takvim situacijama uključuju se organizacije neprofitnog sektora, poput organizacija civilnog društva i vjerskih organizacija. Tvoreći kombiniranu socijalnu politiku, vulnerabilne skupine u populaciji ne ostaju neprimijećene i zanemarene.

U ovom radu prvo će se iznijeti definicije i problematika broja beskućnika u Hrvatskoj, te profil i uzroci beskućništva u Hrvatskoj. Zatim slijedi analiza prava iz sustava socijalne skrbi koja su dostupna beskućnicima te uloga organizacija neprofitnog sektora u zaštiti njihovih prava. Poseban naglasak stavit će se na usluge i podršku koje su dostupne beskućnicima u Republici Hrvatskoj, uključujući oblike stambenog zbrinjavanja, prehranu, dnevni boravak, higijenske usluge, radno-okupacijske aktivnosti, psihosocijalnu podršku te zagovaračke aktivnosti. Kroz ovaj rad nastojat će se pružiti pregled trenutnog stanja, izazova i mogućih rješenja za problem beskućništva u Hrvatskoj, s ciljem poticanja učinkovitijih mjera i politika za pomoć ovoj ranjivoj skupini.

2. DEFINICIJA I PROFIL BESKUĆNIKA

2.1. Definicija beskućništva i brojnost beskućnika

Beskućništvo je pojam koji u svijetu ima različite pristupe definiranju. U Republici Hrvatskoj prepoznat je tek 2011.god. kada je u Zakonu o socijalnoj skrbi po prvi put uvršten kao skupina korisnika. Zakon o socijalnoj skrbi beskućnika definira kao „osobu koja nema mjesto stanovanja niti sredstva kojima bi mogla podmiriti troškove stanovanja, a smještena je ili koristi uslugu organiziranog stanovanja u prihvatilištu ili prenoćištu ili boravi na javnim ili drugim mjestima koja nisu namijenjena za stanovanje.“ (Zakon o socijalnoj skrbi, NN, 156/2023, čl.15 st.14). Definicije

beskućništva i konceptualne okvire s pomoću kojih se beskućništvo prati i procjenjuje u Europskoj uniji, razvila je FEANTSA (Federacija nacionalnih organizacija koje rade s beskućnicima). Iz ove organizacije potječe ETHOS (Europska tipologija beskućništva i stambene isključenosti) tipologija beskućništva koja uzima u obzir fizičku, socijalnu i pravnu domenu stanovanja (Bežovan i sur., 2023.). Fizička dimenzija predstavlja odgovarajući prostor koji je u isključivom vlasništvu osobe i njegove/njezine obitelji, socijalna domena predstavlja mogućnost održavanja privatnosti i odnosa unutar doma te pravna domena podrazumijeva zakonsko pravo na korištenje doma (Družić Ljubotina i sur., 2016.). Ako izostaje jedna domena dolazi do četiri osnovna oblika beskućništva: 1. bez krova nad glavom, 2. bez stana/kuće, 3. nesigurno stanovanje i 4. neadekvatno stanovanje. Nadalje one se dijele na 13 operativnih kategorija (Družić Ljubotina i sur., 2016.). Ove operativne kategorije doprinose funkcionalnijem stvaranju politika za ovu ranjivu skupinu kao što su detekcija problema, razvoj, nadzor i evaluacija politika (Feantsa, 2005.).

Tablica 2.1. *ETHOS tipologija beskućništva*

Oblik stanovanja	Kategorije osoba u statusu beskućnika	Uvjeti življenja	Opća definicija
I. BEZ KROVA NAD GLAVOM	1. Osobe koje žive u teškim uvjetima	1.1. Javni prostor ili na otvorenom	Žive na ulicama ili javnim prostorima, bez skloništa koje bi se moglo smatrati prostorom za život
	2. Osobe u nužnom smještaju	2.1. Prenočište	Osobe koje koriste prenočište ili sklonište
II. BEZ KUĆE, STANA	3. Osobe u smještaju za beskućnike	3.1. Hosteli za beskućnike 3.2. Privremeni smještaj	Smještaj kratkog vremenskog trajanja

		3.3. Prijelazni potpomognuti smještaj	
	4. Osobe u skloništu za žene	4.1. Sklonište za žene	Žene smještene zbog nasilja u obitelji i očekuje se da će njihov smještaj trajati kraće vrijeme
	5. Osobe u smještaju za imigrante	5.1. Privremeni smještaj/prijemni centri 5.2. Smještaj za radnike migrante	Imigranti u prijamnom centru ili na kratkotrajnom smještaju do rješavanja useljeničkog statusa
	6. Osobe koje bi trebale biti puštene iz institucija	6.1. Kaznene ustanove 6.2. Zdravstvene ustanove 6.3. Dječji domovi	Bez raspoloživog stanovanja prije izlaska iz ustanove Ostaju dulje u ustanovama zbog neriješenog stambenog pitanja Stanovanje nije osigurano (pri navršenih 18. godine)
	7. Osobe koje primaju dugoročnu potporu (zbog beskućništva)	7.1. Stambena skrb za starije beskućnike 7.2. Potpomognut smještaj za bivše beskućnike	Dugotrajni smještaj i skrb za bivše beskućnike (uobičajeno dulje od 1 godine)
III. NESIGURNO STANOVANJE	8. Osobe koje žive u nesigurnom smještaju	8.1. Privremeno smješteni kod rodbine/prijatelja	Zbog nedostatka stanova živi u stanu kod drugih vlasnika Zauzimanje stana bez stanarskog stambenog

		8.2. Podstanari bez ugovora o najmu	prostora odnosno nezakonito zauzimanje stana
		8.3. Nezakonito zauzimanje zemljišta	Nezakonito zauzimanje zemljišta
	9. Osobe pod prijetnjom deložacije	9.1. Provedba zakonske odluke (najam)	Gdje su izdani nalozi za deložaciju
		9.2. Povrat imovine (vlasništvo)	Kada hipotekarni vjerovnik ima zakonski nalog za vraćanje posjeda
	10. Osobe koje žive pod prijetnjom nasilja	10.1. Incidenti koje je zabilježila policija	Policija osigura siguran smještaj za žrtve obiteljskog nasilja
IV. NEADEKVATNO STANOVANJE	11. Osobe koje žive u privremenim nekonvencionalnim nastambama	11.1. Pokretne kuće	Nije namijenjeno za stalni boravak
		11.2. Nekonvencionalne građevine	Provizorno sklonište, koliba ili stračara
		11.3. Privremene nastambe	Polutrajna baraka ili kabina
	12. Osobe koje žive u neadekvatnim stambenim uvjetima	12.1. Zauzimanje nastambi neprimjerenih za stanovanje	Određeno kao neprimjereno stanovanje prema zakonu ili građevinskim propisima
	13. Osobe koje žive u ekstremno prenapučenom smještaju	13.1. Najviša nacionalna norma za prenapučenost	Prelazi nacionalni standard određen za gustoću nastanjenosti prema površini stambenog prostora ili odnosu površine

			obitavališta i broja soba
--	--	--	------------------------------

Izvor: Družić Ljubotina i sur., 2016.

ETHOS tipologija je u skladu s definicijama UN-a koji ističe razliku između apsolutnog beskućništva koje znači spavanje na otvorenom, napuštenim objektima ili drugim mjestima koji nemaju namjenu stanovanja, dok s druge strane ističe relativno beskućništvo koje podrazumijeva da osoba ima fizički zaklon odnosno krov nad glavom ali nema osnovne standarde sigurnosti i zdravlja poput pristupa pitkoj vodi i sanitarijama, pravo vlasništva i sigurnosti (Karačić i Kletečki Radović, 2023.). Glavna dodana vrijednost ETHOS tipologije je dvostruka: ona daje konceptualnu definiciju za kreiranje politike i pruža temelj za zajedničko razumijevanje točnih životnih situacija obuhvaćenih u različitim kontekstima. Međutim, ETHOS tipologija beskućništva nije europski standard za nacionalne strategije u pitanju definiranja beskućništva (Develtere, 2022.). Iz navedenog vidljivo je da je u Hrvatskoj preuzeta uža definicija beskućnika odnosno samo kategorija „bez krova nad glavom“.

U Republici Hrvatskoj nema točnog broja beskućnika i razni izvori navode drugačije brojke. Statistička izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike navodi broj od 424 beskućnika. To su oni korisnici koji su ostvarili pravo na uslugu boravka ili privremenog smještaja u prihvatilištima ili prenoćištima (Karačić i Kletečki Radović, 2023. prema MRMSOSP, 2021.). Suprotno tome Hrvatska mreža za beskućnike navodi da u Hrvatskoj živi oko 2 000 beskućnika (Hrvatska mreža za beskućnike, 2024.). Međutim, u Hrvatskoj nije nikada provedeno sustavno i sveobuhvatno istraživanje o broju beskućnika, njihovim karakteristikama i potrebama niti mjerama i programima koji se pružaju na svim razinama u državi, već su provedena zasebna partikularna istraživanja na lokalnim razinama (Matančević i Baturina, 2016.). Osim definicijskog problema postoji i problem „skrivenog beskućništva“ koji se odnosi na ljude koji nisu u službenim statistikama i ne koriste usluge za beskućnike već se radi o specifičnim skupinama kao što su nedokumentirani migranti, EU migranti bez prava na socijalne usluge, osobe s produženim boravkom u

institucijama ili osobe koje svoj boravak često mijenjaju kod poznanika, prijatelja ili obitelji također poznate kao „kauč surferi“ (Develtere, 2022.).

Manjak pouzdanih podataka o broju beskućnika ima utjecaj na organiziranje skrbi od strane države za ovu ranjivu skupinu. Jasniji i točniji uvid u opseg problematike beskućništva u Hrvatskoj doprinijelo bi stvaranju adekvatnijih političkih mjera pomoći i podrške (Karačić i Kletečki Radović, 2023.).

2.2. Profil i uzroci beskućništva u Hrvatskoj

Družić Ljubotina i suradnici 2016. godine proveli su istraživanje u kojem je sudjelovalo je 234 beskućnika korisnika usluge smještaja prenoćišta, prihvatilišta i stambene zajednice, te 32 beskućnika korisnika dnevnog boravka i onih koji žive u prostorima neadekvatnim za stanovanje. Beskućnici odnosno ispitanici ovog istraživanja su korisnici 14 prihvatilišta i prenoćišta za beskućnike u 11 gradova Republike Hrvatske. U tom istraživanju utvrdilo se da su u Hrvatskoj 80 % beskućnika muškarci, prosječne dobi 51,4 godina, srednje stručnog obrazovanja i duljinom radnog staža oko 14 godina. Prevladavaju oni koji nisu u braku (43 %), a 41,3 % ih je razvedeno. Najviše ih je iz područja grada Zagreba i okolice. Družić Ljubotina i suradnici 2022. godine provele su istraživanje u kojem su sudjelovala 24 korisnika prihvatilišta i prenoćišta za beskućnike na području Grada Zagreba, Rijeke i Splita, te su ustanovili što se tiče dužine ostanka u beskućništvu mnogi ostaju u tom statusu dulji niz godina odnosno prosječno 5 godina. Najveći postotak je onih koji su beskućnici oko 3 godine dok najduže zabilježen status beskućništva iznosi više od 12 godina (Družić Ljubotina i sur., 2022.a). U istraživanju Galić i Pavlina (2012.) sudjelovali su korisnici iz prenoćišta i prihvatilišta na Zagrebačkom području. U svom istraživanju dolaze do informacija da 67 % beskućnika ima problem zlorabe alkohola, 54 % poteškoće mentalnog zdravlja, a od ukupnog broja beskućnika koji su bili ispitanici u istraživanju čak 18 % su počinitelji kaznenog djela. Kod ove ranjive skupine specifična je i pojava dugotrajne nezaposlenosti. Uzroke tome ističu najčešće nedostatak radnih mjesta na području u kojem žive i činjenicu da poslodavci ne žele zaposliti beskućnika (Družić Ljubotina i sur., 2016.).

Društvo često ima negativne i diskriminirajuće stavove prema beskućnicima i kao uzrok njihove situacije često navode da je to jer su „alkoholičari“ i „problematični članovi društva“ (Hihlik, 2017.). Istraživanje pučke pravobraniteljice o percepciji i pojavama diskriminacije pokazuje da su beskućnici stigmatizirani i izloženi predrasudama, pa tako svaki peti građanin misli da su beskućnici sami krivi za svoju situaciju (Pučka pravobraniteljica, 2023.). Mnoga međunarodna istraživanja pokazuju da su najčešći uzroci beskućništva upravo dugotrajno siromaštvo, niska stručna sprema ili manjak iste, dugotrajna nezaposlenost, narušeno psihičko i fizičko zdravlje, samohrano roditeljstvo, zlostreba opojnih sredstava, slabija socijalna mreža, gubitak mjesta za stanovanje i drugi (Hill i Stamey, 1990.; Koegel, Burnam i Baumohl, 1996.; Main, 1998.; Anderson i Christian, 2003.; Fitzpatrick, 2005.; Parsell i Parsell, 2012.; Somerville, 2013.; Kostianen, 2015., sve prema Družić Ljubotina i sur., 2016.). Dok Europska komisija navodi četiri temeljna uzroka beskućništva i to: strukturalni uzroci pod koje spadaju siromaštvo i nezaposlenost, institucionalni uzroci koji uključuju manjak adekvatnih usluga i dugotrajan život u institucijama, zatim su uzroci koji proizlaze iz međuljudskih odnosa kao razvodi, razrušeni obiteljski odnosi i obiteljsko nasilje, te naposljetku individualna obilježja kao što su narušeno tjelesno i mentalno zdravlje i zlorabopora opojnih sredstava (Družić Ljubotina, 2012.; Družić Ljubotina i sur. 2016.). Družić Ljubotina i suradnice (2022.b) provele su istraživanje o determinantama kauzalne atribucije beskućništva u Hrvatskoj vezano uz određene sociodemografske i socioekonomske karakteristike beskućništva i stavova prema beskućnicima. Rezultati pokazuju da žene češće razlog beskućništva vide u osobnim životnim okolnostima i širem društvenom kontekstu, dok ispitanici nižeg socioekonomskog statusa navode uzrok leži u raznim strukturalnim čimbenicima.

U Lisabonskoj deklaraciji o Europskoj platformi za borbu protiv beskućništva (2021.) navodi se da su u novije vrijeme korijenski uzroci beskućništva: rastući troškovi stanovanja, nedovoljna ponuda socijalnog stanovanja ili pomoć pri stanovanju, niski prihodi i nesigurni poslovi, gubitak posla, dugotrajni zdravstveni problemi te nepripremljeno otpuštanje iz institucija. U Hrvatskoj provedeno je istraživanje 2016. godine u kojem beskućnici navode kao glavne uzroke prvenstveno strukturalne razloge odnosno gubitak posla i dugotrajnu nezaposlenost te ne dovoljnu podršku od društva. Nakon tih uzroka slijede individualni čimbenici poput narušenog tjelesnog i mentalnog

zdravlja i uzroci koji se očituju u međuljudskim odnosima točnije narušeni obiteljski odnosi i manjak podrške (Družić Ljubotina i sur., 2016.). Novije istraživanje provedeno 2022. godine pokazuje da je najčešći uzrok zašto je osoba postala beskućnik upravo iskustvo života u podstanarstvu uz dugotrajnu nezaposlenost (Družić Ljubotina i sur., 2022.a). S druge strane građani procjenjuju da su glavni uzroci beskućništva specifične životne okolnosti prvenstveno povezane sa zdravstvenim problemima (narušeno tjelesno i mentalno zdravlje i ovisnosti). Potom ističu nemogućnost podmirenja kreditnih dugova, dok na trećem mjestu ističu strukturalne uzroke odnosno nedostatak socijalne pravde i adekvatne državne potpore. (Družić Ljubotina i sur., 2022.b). Novi socijalni rizici dovode i do novih uzroka beskućništva tako Udruga Igra (prema CERANEO, 2024.) navodi da veliki udio beskućnika u Hrvatskoj čine osobe koje su do 18. godine boravile u sustavu alternativne skrbi, odnosno čak trećina tih mladih nakon izlaska iz sustava skrbi u roku od 2 godine postaju beskućnici.

Iz svega navedenog vidljivo je da beskućnici predstavljaju ranjivu društvenu skupinu sa specifičnim problemima (Družić Ljubotina i sur., 2022.a). To je jedan od najekstremnijih oblika socijalne isključenosti što utječe negativno na mentalno i tjelesno zdravlje osobe te posljedično doprinosi lošijoj kvaliteti života, težem pristupu zapošljavanja i drugim socijalnim ili ekonomskim uslugama (Lisabonska deklaracija o Europskoj platformi za borbu protiv beskućništva, 2021.). Potrebe i poteškoće koje nosi ova ranjiva skupina traži sustavan, individualiziran i dugoročan pristup pružanja pomoći i podrške. Sustav socijalne skrbi na potrebe beskućnika odgovara samo s hitnim intervencijama kratkog učinka kao što su novčana pomoć ili privremeni smještaj. Ipak, u Hrvatskoj različite organizacije civilnog društva i vjerske organizacije pružaju određene socijalne usluge koje adekvatnije odgovaraju u nezadovoljenim potrebama ove ranjive skupine. To su usluge pružanja različitih vrsta smještaja kao što su prihvatilišta, prenoćišta i stambene zajednice, usluge dnevnog boravka, podrške u zapošljavanju, zdravstvena skrb i dr. (Družić Ljubotina i sur., 2022.a).

3. PRAVA IZ SUSTAVA SOCIJALNE SKRBI

Republika Hrvatska od svojih početaka definirana je kao socijalna država. Glavni cilj socijalne države je zaštita socijalnih prava (Puljiz, 2000.). Socijalna zaštita su sve mjere i programi usmjereni na najranjivije skupine koje su pogođene raznim razlozima koje proizlaze iz životnih teškoća, a svoje potrebe ne mogu zadovoljiti aktivnim sudjelovanjem na tržištu rada i prava koja iz njega proizlaze (Šućur, 2003.). U Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 156/2023) navedeno je da je socijalna skrb organizirana djelatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći socijalno ugroženima. Kako je već prethodno istaknuto beskućnici spadaju u kategoriju najranjivijih u društvu. Zato postoje mjere pomoći i zaštite iz sustava socijalne skrbi koje su namijenjene beskućnicima. Te mjere dijelimo na novčane mjere i usluge.

Temeljne novčane mjere odnosno naknade su: zajamčena minimalna naknada, jednokratna naknada i pravo na naknadu za osobne potrebe. Najraširenija i najpoznatija je zajamčena minimalna naknada. Ona se priznaje samcu ili kućanstvu koje nema dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, pod uvjetima koji su propisani u zakonu (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 156/2023). Kao uvjet istaknuto je da samac ili kućanstvo nemaju sredstva za podmirenje osnovnih životnih potreba niti ih mogu osigurati kroz prihode samca ili članova kućanstva kao niti od obveznika uzdržavanja, prodaje ili najma stana ili kuće, poslovnog prostora, pokretnina i druge imovine u vlasništvu samca ili člana kućanstva koje ne koristi za podmirenje osnovnih životnih potreba (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 156/2023). Nadalje pravo na zajamčenu minimalnu naknadu nema: vlasnik registriranog vozila čija vrijednost prelazi od 40 osnovica, samac koji ima sklopljen ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju; radno sposobna (djelomično radno sposobna), a nije u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, ako budući korisnik nije omogućio uvid u prihod ili imovinu prilikom postupka priznavanja prava; te korisnik usluge smještaja ili organiziranog stanovanja te je do 2022. godine u ovu skupinu bio uvršten i beskućnik koji je korisnik usluge smještaja ili organiziranog stanovanja u prenoćištu ili prihvatilištu (Hrvatski zavod za socijalni rad, 2024.). Stupanjem na snagu novog Zakona o socijalnoj skrbi korisnici prihvatilišta imaju pravo na 50 % iznosa zajamčene naknade (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 156/2023). Do 2022. godine beskućnici na

smještaju nisu mogli ostvariti pravo na zajamčenu minimalnu naknadu jer se smatralo da su sve potrebe podmirene ako je osoba zbrinuta kroz neku vrstu usluge smještaja. Jednokratnu naknadu iz pogleda potreba beskućnika može se pronaći u odredbi gdje stoji da se jednokratna naknada odobrava korisniku smještaja u kriznim situacijama za troškove prijevoza u mjesto prebivališta, vlastitu ili udomiteljsku obitelj, dom socijalne skrbi, kod drugog pružatelja usluge ili u drugu ustanovu; te korisniku usluge smještaja ili organiziranog stanovanja u slučaju trenutne potrebe koja ne može biti zadovoljena u okviru usluge smještaja ili organiziranog stanovanja (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 156/2023). Naknada za osobne potrebe priznaje se beskućniku koji ima pravo na uslugu smještaja ili organiziranog stanovanja ako vlastitim prihodima ne može osigurati zadovoljenje osobnih potreba, ona iznosi 50 % osnovice mjesečno (Hrvatski Zavod za socijalni rad, 2024.)

Sljedeća kategorija pomoći i podrške za beskućnike u sustavu socijalne skrbi su socijalne usluge. Prihvatište ili prenoćište jedna je od temeljnih i najpotrebnijih usluga koje koriste beskućnici. Prihvatišta i prenoćišta se osnivaju i financiraju iz jedinica lokalne samouprave a mogu ih osnovati i vjerske zajednice ili organizacije civilnog društva (Karačić i Kletečki Radović, 2023.). Prihvatište omogućuje cjelodnevni boravak, dva obroka, iznimno tri ako ručak nije moguće osigurati iz pučke kuhinje, održavanje osobne higijene i razne aktivnosti ili radionice za podršku korisnicima, dok prenoćište osigurava samo noćenje uz jedan obrok (doručak ili večera) (Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga, NN 110/2022). U Hrvatskoj postoji 14 prihvatilišta i prenoćišta za beskućnike (Hrvatska mreža za beskućnike, 2024.). Određeni dio prenoćišta osnovan je od gradova a ostatak pružaju organizacije neprofitnog sektora odnosno organizacije civilnog društva i vjerske organizacije. Nadalje u Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 156/2023) određeno je da su jedinice lokalne samouprave odnosno središta županija dužni osigurati i pučke kuhinje. Istaknuta je nužna suradnja i planiranje aktivnosti između pružatelja usluge smještaja, Zavoda i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno Grada Zagreba s ciljem ponovnog uključivanja korisnika u život zajednice.

Osim usluge prihvatilišta/prenoćišta i pučke kuhinje u sustavu socijalne skrbi osigurana je i usluga organiziranog stanovanja/smještaj u stambenu zajednicu. Ona je

oblik privremenog stambenog zbrinjavanja beskućnika nakon izlaska iz prihvatilišta (Karačić i Kletečki Radović, 2023.). Privremena mjera smještaja u kriznim situacijama u svojoj namjeni uzima u obzir i beskućnika. To pravo se priznaje dok se ne ostvare uvjeti za njegov povratak u svoju ili u udomiteljsku obitelj ili drugu vrstu smještaja. Ova mjera može trajati maksimalno do godine dana (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 156/2023). Osim smještaja i prehrane predviđena je i usluga boravka. Zakona o Socijalnoj skrbi (NN 156/2023) boravak definira kao uslugu kojom se osiguravaju razne aktivnosti uz stručnu pomoć i podršku radi zadovoljavanja osnovnih i drugih potreba koje korisnik ne može namiriti u svojoj obitelji, te nije namijenjena za one koji su na smještaju u prihvatilištu.

Jedna od novina u Zakonu svakako je i usluga socijalnog mentorstva. To je pružanje stručne pomoći usmjerena na jačanje snaga i sposobnosti pojedinca za rješavanje nepovoljnih životnih prilika i integraciju u društvo u kojem živi. Usluga socijalnog mentorstva mogu koristiti osobe koje su dugotrajno nezaposlene, korisniku zajamčene minimalne naknade, korisniku kojem prestaje pravo na uslugu smještaja ili drugim osobama koje su u riziku od socijalne isključenosti (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 156/2023). Iako nije izričito naveden beskućnik kao potencijalni korisnik međutim upravo oni su ranjiva skupina koja je socijalno isključena ili je u riziku da to postane te su najčešće dugotrajno nezaposleni, a samim time i često korisnici zajamčene minimalne naknade.

Iz svega navedenog vidljivo je da su usluge koje su osigurane iz sustava socijalne skrbi lokalizirane i koncentrirane u velikim gradovima, odnosno sjedištima županija. Nadalje, važno je napomenuti da se sve usluge iz sustava socijalne skrbi provode putem podnošenja zahtjeva u Zavodu za socijalni rad odnosno putem uputnice. Zakon o socijalnoj skrbi (NN 156/2023) definira uputnicu kao ispravu kojom se korisnika upućuje na korištenje određene socijalne usluge. Uputnica mora sadržavati osnovne podatke korisnika koji se upućuje na uslugu kao što su ime i prezime i OIB, te vrstu usluge i kojem pružatelju, uz individualni plan promjene i suglasnost korisnika (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 156/2023). Dostavljanje dokumentacije od strane beskućnika potrebna je ako želi ostvariti i novčane naknade iz sustava socijalne skrbi. Međutim, ova ranjiva skupina je specifična i nosi sa sobom izazov čestih promjena boravka i

dokazivanje statusa beskućnika što često predstavlja barijeru u ostvarivanju pojedinih prava (Karačić i Kletečki Radović, 2023.). Nemogućnost prijave prebivališta izravno utječe na nemogućnost izrade osobnih dokumenata poput osobne iskaznice, putovnice ili zdravstvene iskaznice. Kod beskućnika izostanak osobnih dokumenata je česta pojava (Šoštarić, 2013.). Bez potrebne dokumentacije ne mogu ostvariti i neka druga prava kao što su pravo na osobnu invalidninu ili prava na mirovinu (Karačić, 2012.). Nadalje, nisu u mogućnosti prijaviti se na Zavod za zapošljavanje ili liječniku primarne zdravstvene zaštite ili ostvariti pravo na osobnu invalidninu ili mirovinu (Karačić i Kletečki Radović, 2023.). Zakonodavac je otvorio mogućnost rješavanju ovog problema na način da beskućnik može prijaviti svoje prebivalište na adresi prihvatilišta u kojem boravi ili Zavodu za socijalnu skrb ako ne koristi uslugu smještaja (Zakon o prebivalištu, NN 114/2022).

Unatoč svim mogućnostima koje pruža država to ponekad nije dovoljno. Zbog duže socijalne isključenosti koju donosi boravak na ulici raste nepovjerenje beskućnika u institucije i stručnjake u tom procesu (Karačić i Kletečki Radović, 2023.). Također mnogi od njih nisu spremni suočiti se s potencijalnim poteškoćama i uzrocima beskućništva kao što su ovisnosti, sukob sa zakonom ili obiteljski problemi (Karačić, 2012.). Njihov dosadašnji način života naučio ih je potpunoj slobodi ponašanja što za procese u institucijama nije adekvatno. Naime za ostvarivanje nekog prava iz sustava socijalne skrbi potrebno je poštivanje i praćenje procedure što ovoj ranjivoj skupini često predstavlja težinu i izazov (Bakula-Anđelić i Šostar, 2006.).

Naposljetku treba istaknuti da su prihvatilišta i prenoćišta zakonski definirana kao pružatelji usluga koji za glavni cilj imaju što bržu reintegraciju i resocijalizaciju korisnika u društvo, međutim u ove oblike usluge često su upućeni oni koji to ne mogu ostvariti unutar godine dana. Takvi korisnici su oni s poteškoćama fizičkog i mentalnog zdravlja te bi trebali biti upućeni u drugačije ustanove socijalne skrbi (Šikić-Mićanović i sur. 2020.).

4. ULOGA ORGANIZACIJA NEPROFITNOG SEKTORA U ZAŠTITI PRAVA BESKUĆNIKA

Brze i nagle promjene u svijetu stavljaju socijalne države pred niz izazova, kao što su obuzdavanje socijalnih troškova i pružanje odgovarajućih socijalnih programa i usluga svim potrebitima u društvu (Bežovan i sur., 2016.). Uloga države se mijenja; umjesto monopolnog položaja kao financijer i pružatelj socijalnih usluga, država sada sklapa ugovore o pružanju usluga s različitim dionicima u društvu (Alber, 1995, prema CERANEO, 2024.). Organizacije civilnog društva imaju sve značajniju ulogu u pružanju usluga (Matančević i Bežovan, 2013.). Ovaj tip suradnje naziva se kombinirana socijalna politika (eng. *welfare mix*). U kombiniranoj socijalnoj politici, država osigurava opći zakonodavni okvir za razvoj socijalne politike, dok građani, udruge, zaklade, crkva i lokalne vlasti stvaraju plodnu okolinu za razvoj kvalitetnih socijalnih usluga (Bežovan, 2000.). Raznolikost socijalnih programa jedini je način da se odgovori na zahtjeve građana (Bežovan i sur., 2016.), što naglašava potrebu za razvojem novih oblika usluga kroz socijalne inovacije. Zakon o socijalnoj skrbi prepoznaje načelo kombinirane socijalne politike i načelo socijalnih inovacija, gdje su socijalne inovacije definirane kao usluge, modeli ili proizvodi koji učinkovitije podmiruju socijalne potrebe, stvarajući nove društvene odnose i suradnje, te dovode do razvoja inovativnih organizacijskih oblika i novih oblika suradnje za rješavanje socijalnih problema (Zakon o socijalnoj skrbi NN 156/2023).

Ključnu ulogu u razvoju socijalnih inovacija u Hrvatskoj imaju neprofitne organizacije odnosno civilno društvo (CERANEO, 2014.) Neprofitne organizacije, kako sam naziv sugerira, ne ostvaruju profit već osiguravaju javnu dobrobit kroz zadovoljavanje interesa svojih članova. Iako postoje različiti oblici neprofitnih organizacija, zajednička im je karakteristika ostvarivanje društveno korisnih ciljeva (Lešić, 2015.). Civilno društvo i neprofitni sektor često se prepoznaju kao univerzalni lijek za društvene probleme (Matančević i Bežovan, 2013.).

Važno je da vlasti prepoznaju organizacije civilnog društva i druge dionike kao partnere te surađuju s njima u procesima donošenja odluka i provedbi socijalnih programa (Bežovan, 2009.). Kombinirana socijalna politika očituje se kroz pružanje poticaja organizacijama civilnog društva od strane vlasti i države. Matančević i

Baturina (2016.) ističu da je ključan problem suradnja i komunikacija između dionika koji pružaju usluge za beskućnike. Sinergijski učinci koji proizlaze iz suradnje državnih i neprofitnih organizacija nužni su u radu s ovom vulnerabilnom skupinom korisnika (Matančević i Baturina, 2016.). Šikić-Mićanović i suradnici (2020.) također navode kako lokalne vlasti rijetko imaju direktnu ulogu u pružanju usluga; to preuzimaju neprofitne organizacije. Istraživanje je uključivalo intervjue sa stručnim osobama koje rade s beskućnicima, među kojima su i predstavnici udruga koje su pokrenule usluge prenoćišta i prihvatilišta te imaju ugovore s jedinicama lokalne (regionalne) samouprave o financiranju tih usluga (Šikić-Mićanović i sur., 2020.).

Pitanje beskućnika rješava se i financijskim potporama Ministarstva nadležnog za socijalnu skrb organizacijama civilnog društva koje se bave ovom ranjivom skupinom (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2024). Primjer podrške vlasti pružateljima usluga za beskućnike je i akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine, koji uključuje mjere kao što su ublažavanje siromaštva pružanjem pomoći najpotrebitijim osobama, socijalno uključivanje beskućnika, zbrinjavanje u kriznim situacijama i jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva (Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine, 2021.). Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike raspisalo je natječaj u svibnju 2023. pod nazivom „Razvoj i širenje mreže socijalnih usluga za razdoblje 2023. do 2025.“ kao nastavak trogodišnjih programa pružanja socijalnih usluga beskućnicima i osobama u riziku od beskućništva (CERANEO, 2023.).

Rješenje za poboljšanje politika usmjerenih beskućnicima leži u multidisciplinarnom pristupu koji uzima u obzir sve kategorije beskućnika i njihove potrebe (Kostelić i Peruško, 2021.). Potrebno je učiti iz primjera dobre prakse drugih EU zemalja i poticati korištenje EU fondova, poput Europskog socijalnog fonda. Ta sredstva su značajan izvor za razvoj novih projekata i programa vezanih za beskućnike (Matančević i Baturina, 2016.).

5. USLUGE I PODRŠKA BESKUĆNICIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

5.1. Prenoćišta, prihvatilišta i stambene zajednice

Podmirenje osnovne potrebe čovjeka za sigurnim stanovanjem je temeljno ljudsko pravo koje je navedeno u Općoj deklaraciji o pravima čovjeka (1948.). Ako osoba ne može sama zadovoljiti ovu potrebu nužna je intervencija države u pitanju stambenog zbrinjavanja najugroženijih.

Oblik stambenog zbrinjavanja beskućnika u Hrvatskoj primarno se vodi kroz uslugu smještaja u prihvatilištu ili prenoćištu. Primjer prenoćišta koje je osnovano od lokalnih zajednica su novootvoreno prenoćište u Zagrebu u Ilici koje ima odvojenu mušku i žensku spavaonicu i sanitarne čvorove (Grad Zagreb, 2024.). Dubrovnik nema uređeno pitanje prihvatilišta ili prenoćišta za beskućnike te je najavljeno kako je izrađen projekt koji je započeo s adaptacijom prostora (Grad Dubrovnik, 2024.). Dok se to ne ostvari osobe koje se nađu u statusu beskućnika na području Dubrovnika mogu se smjestiti u improviziranom prihvatilištu u Hotelu „Vis 2“ (Čupić, 2018.).

Osim prenoćišta i prihvatilišta koja su osnovana od strane lokalnih zajednica treba istaknuti i one koje pružaju organizacije neprofitnog sektora. Takvo prenoćišta u Zagrebu osiguravaju sestre „Misionarke ljubavi - Sestre Majke Terezije“, dok prihvatilišta osigurava Caritas Zagrebačke nadbiskupije - Sesevski kraljevec te Prihvatilište Gradskog Crvenog križa u Velikoj Kosnici. U Karlovcu nalazi se prenoćište udruge „Milosrđe“. U Rijeci nalaze se dva prihvatilišta, ono koje pruža udruga „Oaza“ i prihvatilište "Ruže sv. Franje" osnovano od Franjevačkog svjetovnog reda Trsat. Caritas Zadarske nadbiskupije ima prihvatilište u Zadru pod nazivom „Sveti Vinko Paulski“, Caritas biskupije Šibenik pruža uslugu prihvatilišta pod nazivom „Centar za beskućnike“, dok na splitskom području nalazi se prihvatilište koju pruža udruga „Most“ u gradu Splitu i prenoćište udruge „sv. Jeronim“ u Kaštel Gomilici. Caritas Đakovačko-osječke nadbiskupije svoje prihvatilište ostvaruje u sklopu rada Centra za prihvat beskućnika "Sveti Vinko Paulski" u Osijeku (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2024). Gradsko društvo Crvenog križa Čakovec osigurava privremeni oblik stanovanja, kako ističu nije ni prihvatilište ni prenoćište već novi oblik organiziranog stanovanja (Grad Čakovec, 2022.). Nadalje, udruga „Novi put“ koja djeluje u Varaždinu nudi usluge

prenoćišta za beskućnike (Novi Put, 2024.). Gradsko društvo Crvenog Križa u Puli nudi prihvatilište za osobe u beskućništvu na tom području (Istarska županija, 2024.). Prošle godine u Puli se otvorilo novo prenoćište osnovano od udruge „Institut“. Ovo prenoćište se razlikuje od svih drugih u Republici Hrvatskoj po tome što bilo koji muškarac ili žena u potrebi, bez ijednog dokumenta ili prethodno ispunjenog uvjeta mogu doći i provesti noć u zatvorenom (Grad Pula, 2024.).

Stambene zajednice su najmanje razvijeni oblik stambenog zbrinjavanja beskućnika u Hrvatskoj. Trenutno u Hrvatskoj djeluje tek četiri stambene zajednice i to dvije u Zagrebu, i po jedna u Rijeci i Puli. Stambena zajednica za beskućnike Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb namijenjena je za mlade osobe u statusu beskućništva. Kao opći cilj svog djelovanja navode uključivanje beskućnika u život u zajednici, dok specifični ciljevi su: poboljšanje smještajnih uvjeta mladih beskućnika, povećanje njihove zapošljivosti (mogućnost programa dokvalifikacije/prekvalifikacije) te zapošljavanje kao glavni preduvjet za socijalno uključivanje i integraciju u život u zajednici (Gradsko društvo Crvenog križ Zagreb, 2024.) Druga Stambena zajednica u Zagrebu je osnovana od Hrvatske mreže za beskućnike koja je svoja vrata otvorila koncem 2016. godine za radno sposobne beskućnike starije od 30 godina (Prihvatilište za beskućnike Gradskog Crvenog križa Zagreb, 2024.).

Udruga Oaza u Rijeci kroz projekt "Socijalna integracije beskućnica/ka kroz podršku i organizirano stanovanje" pruža privremeni smještaj za žene beskućnice u stambenoj zajednici. Osim stambenog zbrinjavanja korisnicama se nudi i podrška za reintegraciju na tržište rada, ostvarivanje zdravstvenih, socijalnih i drugih prava te individualizirane psihosocijalne podrške s ciljem osnaživanja i povećanja socijalne uključenosti korisnika. Stambena zajednica ima kapacitet za primiti 5 žena u statusu beskućnika i to na temelju uputnice Hrvatskog zavoda za socijalni rad i uvjet da imaju prebivalište u Rijeci ili okolici (Udruga Oaza, 2024.). U Puli udruga "Institut" već šest godina pruža stambenu zajednicu u jednom iznajmljenom stanu u Puli (Udruga Institut Pula, 2024.).

Naposljetku, treba istaknuti vrstu usluge smještaja „Stanovanje prvo“ (eng. *Housing first*) koji je jedna od najrazvijenijih socijalnih inovacija u području borbe protiv

beskućništva i socijalne isključenosti (Družić Ljubotina i sura., 2022a). Glavni elementi ovog pristupa stanovanju su u suprotnosti u dosadašnjim načinima koji su prvo zahtijevali da beskućnik prođe niz faza (liječenje, psihosocijalne radionice, pronalazak posla i sl.) kao uvjet da su spremni za stanovanje izvan prihvatilišta ili prenoćišta. Stanovanje prvo, kao i što sam naziv pristupa govori, beskućniku se prvo omoguće stalni smještaj te naknadno tretman u obliku u individualnog pristupa i podrške koliko god mu je potrebna (Busch-Geertsema, 2013.). U Hrvatskoj takav model stanovanja još uvijek nije razvijen unatoč naporima stručnjaka koji zagovaraju ovaj oblik socijalne inovacije (Družić Ljubotina i sura., 2022.a). Grad Pula je prvi grad koji ima u planu provedbu ovog modela stanovanja (Glas Istre, 2024.).

Iako stoji je u Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, 157/2013.), da su veliki gradovi i gradovi sjedišta županija dužni u svom proračunu osigurati sredstva za usluge smještaja u prihvatilištima ili prenoćištima za beskućnike neke županije i dalje nemaju razvijene te usluge. To su: Brodsko-posavska, Sisačko-moslavačka, Krapinsko-zagorska, Virovitičko-podravska, Vukovarsko-srijemska, Koprivničko-križevačka, Ličko-senjska, Bjelovarsko-bilogorska i Požeško-slavonska (Šikić-Mićanović i sur. 2020.).

Tablica 5.1. *Usluge stambenog zbrinjavanja s brojem smještajnog kapaciteta*

GRAD (sjedište županije):	PRIHVATILIŠTE	PRENOĆIŠTE	STAMBENA ZAJEDNICA	UKUPNI KAPACITET
ZAGREB	Caritasovo prihvatilište za beskućnike, Sesvetski Kraljevec (32 osobe)	Samostan Misionarki ljubavi, Zagreb (20 osoba)	Stambena zajednica - Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb (3 osobe)	228

	Prihvatište Gradskog Crvenog križa, Velika Kosnica (150 osoba)	Prenoćište grada Zagreba – Ilica (20 osoba)	Stambena zajednica - Hrvatska mreže za beskućnike (3 osobe)	
KRAPINA	/	/	/	0
SISAK	/	/	/	0
KARLOVAC	/	Centar za beskućnike Karlovac, „Udruga milosrđe“ (20 osoba)	/	20
VARAŽDIN	/	Prenoćište za beskućnike Varaždin, „Udruga Novi put“ (15 osoba)	/	15
KOPRIVNICA	/	/	/	0
BJELOVAR	/	/	/	0
RIJEKA	Prihvatište "Ruže sv. Franje", (14 osoba)	/	Stambena zajednica za žene u statusu beskućnika- „Udruga Oaza“ (5 osoba)	33
	Prihvatište "OAZA", (14 osoba)			
GOSPIĆ	/	/	/	0
VIROVITICA	/	/	/	0

POŽEGA	/	/	/	0
SLAVONSKI BROD	/	/	/	0
ZADAR	Caritas Zadarske nadbiskupije - prihvatište „Sveti Vinko Paulski“ (12 osoba)	/	/	12
OSIJEK	Caritas Osijek - prihvatište „Sveti Vinko Paulski“ (24 osobe)			24
ŠIBENIK	Caritas biskupije Šibenik - „Centar za beskućnike (16 osoba)			16
VUKOVAR	/	/	/	0
SPLIT	Prihvatište za beskućnike - "Udruga Most" (35 osoba)	Prenočište Kaštel Gomilica- „Udruga Sv.Jeronim“ (10 osoba)	/	45
PULA/PAZIN	Prihvatište gradskog društva Crveni križ Pula (20 osoba)	Prenočište „Rachem“ - „Udruga Institut Pula“ (18 osoba)	Stambena zajednica - „Udruga Institut Pula“ (5 osoba)	42
DUBROVNIK	Gradsko prihvatište „Hotel Vis2“	/	/	

	(35 osoba)			35
ČAKOVEC	Prihvatilište gradskog društva Crvenog križa - Čakovec (16 osoba)	/	/	16
UKUPNO:	11	6	4	486

5.2. Prehrana

Zakon o socijalnoj skrbi (NN, 156/2023) nalaže istu odredbu kako za prihvatilišta odnosno prenoćišta tako i za pučke kuhinje, a to je da ih provode veliki gradovi i gradovi sjedišta županija i koji su dužni u svom proračunu osigurati sredstva rad pučkih kuhinja.

U Gradu Zagrebu pučku kuhinju provodi ustanova „Dobri dom“ koja je osnovana od Grada. Pravo na prehranu mogu ostvariti: korisnici zajamčene minimalne naknade; radno sposoban samac i obitelj kojima mjesečni prihod po članu kućanstva ne prelazi 100 % od osnovice za izračun zajamčene minimalne naknade; starija osoba i osoba potpuno nesposobna za rad kojoj mjesečni prihod ne prelazi 130 % od osnovice za izračun zajamčene minimalne naknade i korisnici novčane naknade za nezaposlene hrvatske branitelje iz Domovinskog rata. Korisnici koji imaju u vlasništvu nekretninu mimo one u kojoj stanuju ne mogu ostvariti ovo pravo. Izuzetak od svih odredbi je moguć ukoliko osoba ima dopis od strane Hrvatskog zavoda za socijalni rad s pisanom procjenom o potrebi za ostvarivanje prava na prehranu u pučkoj kuhinji. Ove pučke kuhinje se nalaze na tri lokacije u Gradu Zagrebu i to „Blagovaonica Branimirova“, „Blagovaonica Cerska" i „Blagovaonica Alfrevičeva" (Dobri dom, 2024.).

Uz pučke kuhinje koje su osnovale lokalne zajednice i obroke koji su osigurani u prihvatilištima/prenoćištima treba istaknuti cijeli niz organizacija i akcija koje ostvaruju razne udruge u zadovoljavanju temeljne potrebe čovjeka, a to je prehrana. Veliki dio pučkih kuhinja pokrivaju gradska Društva Crvenog križa. Gradska društva

u kojima se pripremaju topli obroci u obliku pučke kuhinje nalaze se u Đakovu, Koprivnici, Osijeku, Pakracu, Rijeci, Valpovu, Virovitici, Zaprešiću i Županji. Iako ove pučke kuhinje nisu izravno osnovane od lokalne zajednice na isti način djeluju, odnosno potrebna je uputnica Zavoda za socijalni rad kako bi beskućnik ostvario pravo na obrok (Hrvatski crveni križ, 2024.). Na sličan princip djeluju i Caritasove pučke kuhinje u raznim gradovima gdje omogućuju topli obrok korisnicima koje putem Rješenja uputi Grad, ako su korisnici zajamčene minimalne naknade i putem preporuke župnika ili predstavnika drugih vjerskih zajednica ukoliko korisnici nisu katolici. Nalaze se u Benkovcu, Bjelovaru, Požegi, Slavanskom Brodu, Splitu, Sisku, Šibeniku, Osijeku, Varaždinu, Vinkovcima, Vukovaru i Zadru (Hrvatski Caritas, 2024.).

S druge strane u Zagrebu se nalazi veći niz pučkih kuhinja od strane vjerskih organizacija kao što je: pučka kuhinja župe sv. Antuna Padovanskoga, župe sv. Josipa, Misionarki ljubavi – Sestara Majke Terezije, Franjevačka pučka kuhinja na Kaptolu i pučka kuhinja Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga (Zagrebačka nadbiskupija, 2024.). Kod ovih pružatelja usluge nije potrebna uputnica ili bilo koji dokument da bi osoba ostvarila pravo na topli obrok. Takvu uslugu pružaju i sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskog u Rijeci kroz djelovanje udruge „Depaul Hrvatska“ u sklopu „Kuće utočišta“ (Depaul Hrvatska, 2024.) te samostanska zajednica sestara u Splitu.

Osim toplog obroka u obliku ručka imamo udruge koje dijele suhe obroke na terenu. Udruga „Savao“ u Zagrebu za svoje najvidljivije aktivnosti ističe mobilna pučku kuhinja i izviđači. Svakog utorka i petka u 20 sati na Glavnom zagrebačkom kolodvoru dijele humanitarne pakete koji se uglavnom sastoje od neke vrste obroka (npr. sendvič, voće, sok, grickalice, konzervirana hrana i sl.) uz osnovne higijenske potrepštine namijenjene osobama na ulici kao što su vlažne maramice, dezinfekcijsko sredstvo papirnate maramice i sl. Akciju izviđanja obavljaju svakog 22. u mjesecu gdje obilaze poznate korisnike na mjestima gdje borave te na taj način bolje upoznaju njihove potrebe i na temelju dobivenih informacija kreiraju daljnje aktivnosti (Udruga Savao, 2024.). Kroz sličan princip djeluje i udruga „Od srca do srca“ koju je osnovala Vesna Ribarić u Zagrebu. Osnivateljica i članovi obilaze petkom navečer beskućnike na

Glavnom zagrebačkom kolodvoru i kroz upoznavanje njihovih potreba formiraju svoje daljnje aktivnosti. Svaki susret i obilaženje obavljaju uz složene pakete sa hranom i higijenskim potrepštinama (Horvat, 2022.). Ova udruga organizira i akciju pod nazivom „subotom za beskućnike“ gdje skupljaju sredstva od građana za kupnju toplih obroka za beskućnike na smještaju ili dobivaju obrok izravno u obliku donacija od restorana (Od srca do srca za beskućnike i potrebite, 2024.). Već spomenuta udruga „Depaul Hrvatska“ na riječkom području uz svakodnevni topli obrok djeluju i na terenu na način da volonteri udruge utorkom u večernjim satima dijele pakete s hranom i higijenom na otvorenim mjestima gdje borave beskućnici (Depaul Hrvatska, 2024.).

Još jedan oblik dobivanja paketa hrane beskućnici mogu ostvariti u socijalnim samoposlugama. Socijalna samoposluga prva je osnovana u Splitu pod nazivom „Solidarnost Split“ od strane udruge „Most“. Ona predstavlja inovativan model suzbijanja siromaštva usmjeren za beskućnike i građane koji žive u riziku od beskućništva na način da bez naknade mogu izabrati proizvod koji im je potreban. To su najčešće prehrambeni artikli, higijenske potrepštine, odjeća i obuća i drugo (Udruga Most, 2024.) U Rijeci Socijalna samoposluga osnovana je 2011. godine pod nazivom „Kruh sv. Elizabete“ od strane Franjevačkog svjetovnog reda Majke Božje Trsatske. Socijalna samoposluga namijenjena je za građane u potrebi koji mogu doći po svoj paket jednom mjesečno dok beskućnik po paket dolazi tjedno (Socijalna samoposluga, Kruh sv. Elizabete, 2024.). Socijalne samoposluge i socijalni dućani omogućuje Caritas i Crveni križ. Da bi osoba u potrebi mogla dobiti paket u socijalnoj samoposluzi Crvenog križa potrebna je uputnica od Zavoda za socijalni rad (Hrvatski Crveni križ, 2024.). Dok Caritas ističe i dodatni uvjet odnosno da osoba nije korisnik pučkih kuhinja (Caritas zagrebačke nadbiskupije, 2024.).

Pružanje pomoći u prehrani za najugroženije građane u Hrvatskoj je najrašireniji oblik podrške. Međutim unatoč svemu pučku kuhinju ili bilo koji drugi oblik pomoći u prehrani nema na području Ličko-senjske županije i na svim otocima u Hrvatskoj.

5.3. Dnevni boravak i higijena

Pokazala se kao potreba osigurati dnevni boravak za one beskućnike koji se nalaze u prenoćištima i onima koji nisu nigdje na smještaju. Potrebno je mjesto gdje će provesti

svoje vrijeme posebno u najhladnijim danima u godini. Uz sklopu ove potrebe prepoznata je i potreba gdje beskućnik može obaviti svoju osobnu higijenu i po potrebi oprati svoje rublje.

Ovu vrstu usluge pronalazimo na Zagrebačkom području kroz djelovanje udruge „Dom nade“ gdje osiguravaju boravak i druženje u prostoru zaštićenom od nepovoljnih klimatskih utjecaja, korisnici se nudi okrijepe uz sok, čaj ili kavu i jednostavan suhi obrok, mogu pročitati novine ili vijesti na internetu i zabaviti se uz društvene igre. Nudi im se mogućnost održavanje osobne higijene (tuširanje, šišanje i pranje veša), pomoć pri traženju posla, pisanju dopisa poput žalbi i molbi, kreativne i kulturno-zabavne radionice poput dramskih i sportskih (Dom nade, 2024.). Na isti način djeluje i Udruga „Pet Plus“ gdje kroz projekt „Pat pozicija“ beskućnicima osigurava poludnevni boravak u Zagrebu s mogućnošću okrijepe i obavljanja higijenskih potreba (Udruga Pet Plus, 2024.). U Osijeku ovu uslugu pruža se u sklopu rada Centra za prihvrat beskućnika - „Dom svetog Vinka Paulskog“ (Hrvatska mreža za beskućnike, 2024.).

Na području grada Rijeke ovakav tip usluge pruža već spomenuta udruga „Depaul Hrvatska“ (Depaul Hrvatska, 2024.). U Puli udruga „Institut“ pruža uslugu dnevnog boravka na dvije lokacije točnije u Puli i Poreču (Udruga Institut Pula, 2024.). Zajedničkom akcijom Grada Splita, Crvenog križa i Udruge Most osiguran je poludnevni boravak u Splitu (Grad Split, 2024.).

Iz svega navedenog vidljivo je da takve usluge su koncentrirane u gradovima kao što je Zagreb, Rijeka, Pula, Poreč, Split i Osijek dok svi drugi dijelovi Hrvatske nemaju ovakav oblik podrške.

5.4. Radno-okupacijske aktivnosti i psihosocijalna podrška

Radno-okupacijske aktivnosti i psihosocijalna podrška trebaju biti integrirane u usluge prihvatilišta i prenoćišta međutim Šikić-Mićanović i sur. (2020.) u svom istraživanju primijetili su da značajan broj prihvatilišta i prenoćišta ne nudi dovoljno takvih aktivnosti, prvenstveno zbog nedostatka stručnog kadra i nedostatak sredstava. U istom istraživanju uočili su da se u prihvatilištima i prenoćištima često nalaze korisnici

koji su bivši ovisnici o psihoaktivnim tvarima na supstitucijskoj terapiji, korisnici koji su ovisnici o alkoholu, teško psihički bolesne osobe koje nije moguće rehabilitirati u roku od maksimalno godinu dana koliko je predviđeno zakonom (Šikić-Mićanović i sur., 2020.). Radno-okupacijske aktivnosti i psihosocijalna podrška temelj su za uspješnu resocijalizaciju beskućnika. Organizacije civilnog društva nude razne akcije i aktivnosti usmjerene upravo na integraciju beskućnika na tržište rada i resocijalizaciju u društvo.

Jedan od inovativnih primjera radne akcije je prodaja časopisa od strane beskućnika na način da od ukupne cijene časopisa pola ide prodavaču odnosno beskućniku, a pola za potrebe tiskanja novog broja. U Rijeci časopis se zove „Ulične svjetiljke“ koji je pokrenuo franjevački svjetovni red s Trsata 2008. godine (Ulične Svjetiljke, 2024.). U Zagrebu takvu aktivnost osnovala su Humanitarna udruga „Fajter“ s časopisom „Ulični Fajteri“ i Udruga „Ulični Fenjer“ s istoimenim časopisom (Udruga Fajter, 2024.; Udruga ulični fenjer, 2024.)

U Rijeci udruga „Depaul Hrvatska“ provodi radnu aktivnost i edukaciju u sklopu projekta „Be-vrt“. U sklopu projekta provodi se osposobljavanje beskućnika za samostalno obavljanje djelatnosti voćara, povrćara, pčelara i proizvođača aromatičnog bilja. Po završetku projekta sudionici će biti konkurentniji na tržištu rada iz navedenih poljoprivrednih djelatnosti (Depaul Hrvatska, 2024.). Drugi projekt koji provodi ova udruga je „Ruke koje se daju“ osmišljeno je na način da beskućnici nude usluge lokalnoj zajednici i tako se stvaraju temelji povratku na tržište rada i resocijalizaciju. Usluge koje nude su održavanje zelenih površina kao što je košnja travnjaka, trimanje, rezidba živice, zalijevanje vrta, okopavanje zemljišnih površina te složenije hortikulturene aktivnosti. Nadalje nude poslove čišćenja okućnice i cijepanje drva, održavanje grobnog mjesta, pomoć u selidbi u obliku transporta namještaja te soboslikarski radovi. Zainteresirani građani kontaktiraju udrugu i dogovaraju uslugu koju će obaviti korisnik udruge odnosno beskućnik (Depaul Hrvatska, 2024.) Ista udruga u svom radu prepoznala je potrebu za pokretanjem rehabilitacijskog programa podrške beskućnicima koji su ovisnici o alkoholu. „Ozdravljeni za slobodu“ je program psihofizičke i duhovne rehabilitacije koji obuhvaća praćenje i stabilizaciju tjelesnog zdravlja, poboljšanje mentalnog i duhovnog zdravlja i povećanje radne

zapošljivosti (Depaul Hrvatska, 2024). U Rijeci projekt prevencije socijalne isključenosti i socijalna integracija beskućnika provodi udruga „Terra“. Cilj ovog projekta je poboljšanje socijalnog i psihološkog položaja beskućnika i povećanje njihove konkurentnosti na tržištu rada. Njihov rad se bazira na socijalnom mentorstvu, individualnom savjetovanju, raznim edukacijama poput doškoloavanja, sve sa svrhom uspješnije socijalne inkluzije beskućnika (Udruga Terra, 2024.). U sklopu rada dnevnog boravka od udruge „Institut“ u Puli provode radionice praktične pomoći i psihosocijalne podrške (Udruga Institut Pula, 2024.). Na Splitskom području udruga Most u sklopu pružanja poludnevnog boravka za beskućnike nudi i pomoć pri zapošljavanju te pomoć u izradi dokumenata, psihosocijalnu pomoć i podršku te osposobljavanje za razna zanimanja i prekvalifikaciju (Udruga Most, 2024.). U Centru za prihvata beskućnika „Dom svetog Vinka“ u Osijeku provodi se resocijalizacija beskućnika kroz psihosocijalne, psihoterapeutske, informatičke, dramsko-glazbene te zdravstvene radionice koje se provode u sklopu projekta „Resocijalizacija beskućnika-Budimo im podrška na putu do samostalnost“ (Đakovačko-osječka nadbiskupija, 2024.). Na sličan način djeluje i udruga „Milosrđe“ u Karlovcu koja uz prihvatilište nudi i stručno osposobljavanje za zanimanja kao što su rukovatelj viličarom, lančanim pilama, motornim kosilicama i trimmerom, monter suhe gradnje te jednostavni poslovi u ratarstvu, voćar, pčelar, te sobarica, pomoćni kuhar i priprematelj bureka i pizze (Hrvatska mreža za beskućnike, 2024.).

U Zagrebu ovaj tip aktivnosti odvija se u sklopu Hrvatske mreže za beskućnike koja ima otvoren Centar za pomoć i podršku beskućnicima i osobama u riziku od beskućništva u sklopu kojeg korisnik može dobiti informacije i savjete o načinu ostvarivanja zakonskih prava, pomoć pri zapošljavanju, sudjelovanje u informatičkim radionicama i radionicama za stjecanje znanja i vještina za povećanje zapošljivosti te treningu socijalnih vještina (Hrvatska mreža za beskućnike, 2024.). Već spomenute udruge koje osiguravaju dnevni i poludnevni boravak (Dom nade i Pet Plus) u Zagrebu u sklopu svoje djelatnosti nude i pomoć pri zapošljavanju kroz radionice koje poboljšavaju komunikacijske vještine i druge radionice koje su usmjerene na povećanje zapošljivosti (Dom nade, 2024.; Pet plus, 2024.).

Naposljetku treba spomenuti udrugu „Ceraneo“ odnosno Centar za razvoj neprofitnih organizacije, to je think tank organizacija koja prikuplja, analizira i istražuje probleme u području socijalne politike potičući inovativne pristupe u njihovom rješavanju.

(Ceraneo, 2024.). Ova udruga već niz godina provodi projekte usmjerene poboljšanju skrbi za beskućnike koji su financirane iz lokalnih, nacionalnih i europskih izvora. Tako su održali i više projekata koji su usmjereni na osnaživanje beskućnika kroz razne radionice psihosocijalne podrške i pomoći za integraciju na tržište rada. Jedan od takvih projekata je „Osnaživanje beskućnika i izgradnja inovativnih modela skrbi o beskućnicima“ u kojem su održali radionice psihosocijalne podrške beskućnicima i radionice podrške za pronalazak posla u trajanju od tri godine (Ceraneo, 2024.). Cilj radionice za pronalazak posla je upoznavanje korisnika i prepreka na koje nailaze prilikom pronalaska posla, rasprava o snagama i karakteristikama koje bi korisnici mogli iznijeti potencijalnim poslodavcima (Ceraneo, 2024.). Psihosocijalne radionice usmjerene su na razvoj komunikacijskih vještina vezanih za odnose i razvoj vještina za postavljanje granica u odnosima. (Ceraneo, 2024.). U sklopu trogodišnjeg projekta „Inovativan model socijalnog uključivanja, osnaživanja stručnjaka i jačanja kapaciteta Hrvatske mreže za beskućnike“ održavaju se periodično radionice podrške beskućnicima za integraciju na tržište rada. Veći niz radionica je održan na način da se s beskućnicima prolaze teorijska objašnjenja ostvarivanja radnih i socijalnih prava, vježbe pronalaska oglasa posla, vježbe za unaprjeđenje komunikacijskih i prezentacijskih vještina, pisanje životopisa i motivacijskog pisma, pripreme za razgovor za posao kroz igru ulogu radnik i poslodavac i sl. (Ceraneo, 2024.).

5.5. Zagovaračke aktivnosti

Naposljetku treba istaknuti i zagovaračku ulogu organizacija i udruga koje se bore za prava ove vulnerabilne skupine. Neka istraživanja pokazuju da sugrađani imaju diskriminacijski stav prema beskućnicima i smatraju ih krivcima za svoju problematiku (Pučka pravobraniteljica, 2023.). Etiketa kroz koju se promatraju beskućnici umanjuje njihove ljudske kvalitete i često ih se doživljava kao opasne i neproduktivne, izolirane te da nemaju osjećaj odgovornosti (CEPOS, 2015.). Stigmatizirajući stavovi su značajna prepreka u resocijalizaciji ove skupine građana što ostavlja značajne posljedice da beskućnik ne može naći posao i tako ostaje u začaranom krugu siromaštva i beskućništva (Udruga Oaza, 2024.).

Sve udruge i organizacije koje su do sada spomenute u svojim temeljima za djelovanje imaju upravo i zagovaračke nakane. Tako Hrvatska mreža za beskućnike kao svoju

misiju ističe podizanje svijesti, razine informiranosti javnosti te senzibiliziranosti za problematiku beskućništva (Hrvatska mreža za beskućnike, 2024.). To ostvaruju na način da za cilj svog djelovanja ima okupljanje i povezivanje svih pravnih i fizičkih osoba zainteresiranih za rad na unapređenju skrbi o beskućnicima. Nastoje ostvariti kontinuirano i sustavno djelovanje radi uspostave trajnog foruma za zagovaranje prava beskućnika i interesa pravnih osoba koje skrbe o njima. Hrvatska mreža za beskućnike i sve organizacije članice svake godine organiziraju Nacionalne susrete o beskućništvu u kojem progovaraju o aktualnim zbivanjima, izazovima i potrebama koje obilježavaju beskućnike (Hrvatska mreža za beskućnike, 2024.)

Humanitarna udruga Fajter u svojoj viziji navodi da žele unaprijediti društveni položaj i institucionalni okvir u kojem se nalaze beskućnici putem raznih društvenih akcija i projekata. Ističu da je jedna od glavnih aktivnosti ove udruge aktivno zagovaranje beskućnika (Humanitarna udruga Fajter, 2024.). Inovativan način na koji se ostvaruje ovaj cilj je kroz djelovanje projekta "Nevidljivi Zagreb"(eng. *Invisible Zagreb*). U suradnji s udrugom "Brodoto" provode turističko - edukacijsku tura koja govori o problemu beskućništva i života u ekstremnom siromaštvu. Tura je osmišljena tako da ju vode vode bivši i trenutni beskućnici koji pokazuju mjesta gdje beskućnici borave. Ovim pristupom pokazuju drugu sliku Zagreba i ukazuju na težinu života provedenog na ulici. (Brodoto, 2022.).

U Rijeci udruga „Depaul Hrvatska“ jednom godišnje organizira inicijativu pod nazivom „Jedna noć pod zvijezdama“. Ova akcija ima cilj podizati svijest o težini života na otvorenom odnosno kako je spavati i biti onaj bez „krova nad glavom“. Akcija je organizirana tako da se može pridružiti bilo tko u organiziranom spavanju na otvorenom i na taj način ući u „cipele“ beskućnika na jednu noć. Ovim žele senzibilizirati javnost i potaknuti iskazivanje podrške i razumijevanja prema ovoj ranjivoj skupini (Depaul Hrvatska, 2024.). „Udruge Oaza“ u Rijeci ističe kao važan dio svoje misije senzibiliziranje javnosti za problematiku siromaštva, socijalne isključenosti i beskućništva (Udruga Oaza, 2024.). Uz pružanje svojih usluga najpotrebnijima u društvu također organiziraju i česte javne tribine, konferencije i okrugle stolove. Tako su 2021. godine organizirala i javnu tribina: Predstavljanje inovativnog programa socijalnog uključivanja beskućnika „Novi put“ upravo s

ciljem destigmatizacije beskućništva u široj javnosti te kao podršku stručnjacima koji rade s ovom skupinom građana kroz razmjenu iskustva u radu. (Udruga Oaza, 2024.). Drugi primjer je javna tribina pod nazivom „I ja sam tu“, koja se održala 2022. godine, u kojoj su korisnici beskućnici govorili o svom iskustvu, potrebama, predrasudama i izazovima s kojima se svakodnevno susreću. Udruga je istaknula kako ovom inicijativom žele promijeniti nevidljivost ove ranjive skupine (Udruga Oaza, 2024.).

Ranije spomenuta udruga „Ceraneo“ u svom radu često se bavi upravo senzibilizacijom javnosti i isticanje problema beskućništva. Svoje zagovaranje ove ranjive skupine ostvaruju prvenstveno suradnjom s dionicima koji rade s populacijom beskućnika te prati domaće i inozemne prakse i razvoj usluga vezanih uz problematiku beskućništva. Tako se suradnja i zagovaranje očituje i u izradi raznih publikacija. Svake godine u suradnji s Gradom Zagrebom i Socijalnim vijećem Grada Zagreba izrađuju godišnju Socijalnu sliku Grada Zagreba (Ceraneo, 2024.). Neke od drugih publikacija su „Priručnik za socijalnu integraciju ranjivih skupina u statusu stambene isključenosti s posebnim naglaskom na stanovanje beskućnika (19. načelo Europskog stupa socijalnih prava)“, „Beskućništvo jučer, danas, sutra“, „Ključni trendovi u području beskućništva u Hrvatskoj“ i dr. (Ceraneo, 2024.).

6. ZAKLJUČAK

Beskućništvo u Republici Hrvatskoj, iako brojčano nije veliko, predstavlja kompleksan problem koji zahtijeva veću pažnju prilikom donošenja politika na nacionalnoj razini (Šikić–Mićanović i sur., 2020.). Ovaj socijalni problem, iako kvantitativno manje zastupljen, ima ozbiljne posljedice po fizičko i psihičko zdravlje osoba koje su njime pogođene, uključujući socijalnu izolaciju, PTSP, depresiju, zloupotrebu opojnih sredstava i druge negativne ishode (CEPOS, 2015.). Kao socijalna država, Hrvatska svojim najranjivijim članovima društva pruža pomoć kroz novčane naknade te usluge smještaja i prehrane (Družić Ljubotina i sur., 2016.). Međutim, ove temeljne vrste pomoći često nisu dovoljne. Proces ostvarivanja prava na ovu pomoć je složen i zahtijeva suradnju s institucijama i sređivanje osobne dokumentacije, što beskućnici često ne mogu ostvariti zbog socijalne isključenosti i nepovjerenja u institucije (Karačić i Kletečki Radović, 2023.). Kada beskućnici dobiju pravo na

korištenje prenoćišta ili prihvatilišta, resocijalizacija i brzi izlazak u zajednicu postaju ključni ciljevi. Nažalost, nedostatak stručnog osoblja često otežava ovaj proces, što rezultira duljim boravkom u prihvatilištima i sve težom resocijalizacijom (Šikić-Mićanović i sur., 2022.). Dodatni problem predstavlja geografska nepokrivenost uslugama, jer su smještajne usluge za beskućnike dostupne u samo 17% jedinica lokalne samouprave (Družić Ljubotina i sur., 2022.a). Ličko-senjska županija, otoci i ruralna naselja nemaju razvijene usluge smještaja niti prehrane, što prisiljava beskućnike na migraciju u veće gradove.

Neprofitni sektor, civilne organizacije i vjerske organizacije igraju ključnu ulogu u pružanju usluga beskućnicima. Njihov rad karakterizira brza adaptacija usluga i manja birokracija, ali s druge strane financijska nestabilnost zbog projektnih ograničenja predstavlja izazov za održavanje kontinuiteta usluga (Šikić-Mićanović i sur., 2020.). Tako beskućnik koji nema riješenu dokumentaciju može zatražiti usluge u neprofitnom sektoru u obliku dnevnog boravka, prehrane, pomoći u rješavanju dokumentacije, radno-okupacijske aktivnosti i psihosocijalnu podršku.

Analizom usluga može se zaključiti da nedostaje sustavne medicinske pomoći za beskućnike. Šikić-Mićanović i sur. (2020.) u svom istraživanju otkrili su da su u prihvatilištima i prenoćištima smješteni i bivši ovisnici o psihoaktivnim sredstvima koji primaju supstitucijsku terapiju, osobe narušenog psihičkog zdravlja, osobe s određenim stupnjem invaliditeta i druge osobe s kompleksnim potrebama. Za te osobe resocijalizacija i reintegracija u društvo je vrlo rijetko moguća unutar zakonski propisanog roka. Može se reći da se od prihvatilišta i prenoćišta zahtijeva pružanje usluga koje nisu sukladne temeljnim ciljevima koji su zakonski postavljeni (Šikić-Mićanović, 2020.). Potreban je drugačiji oblik skrbi za ovu vrstu korisnika uz sustavnu medicinsku pomoć i podršku.

Stambena politika zbrinjavanja osoba koje su „bez krova nad glavom“ temelji se isključivo na dovoljnom broju prihvatilišta i prenoćišta, te vrlo malom broju stambenih zajednica. Sve te usluge naglasak stavljaju na pružanje tretmana i programa za resocijalizaciju, a tek potom mogućnost da osoba bude trajno stambeno zbrinuta. U Europi i svijetu prakticira se program stambenog zbrinjavanja „stanovanje prvo“ (eng.

Housing First), koji prvo osigurava pravo na stan osobama u statusu beskućnika, a potom tretman, resocijalizaciju i reintegraciju u društvo (Družić Ljubotina i sura., 2022a). Ovaj program pokazao je veći uspjeh u rješavanju ovog socijalnog problema te ima najmanji postotak recidiva u status beskućništva. Hrvatska je tek započela proučavanje ovog modela i pokušaje implementacije, i to samo u jednom gradu – Puli. Na razini države još nije prepoznata potreba za širenje ove inicijative na druga područja.

Naposljetku, ključno je pitanje definiranja i broja beskućnika u Hrvatskoj. Trenutno se koristi najuža definicija beskućnika kao osobe "bez krova nad glavom". Potrebno je proširiti ovu definiciju i uključiti druge kategorije iz ETHOS tipologije. Nakon prilagodbe definicije, nužno je provesti sustavnu i sveobuhvatnu analizu točnog broja beskućnika i njihovih potreba diljem Hrvatske kako bi se osigurala adekvatna podrška ovoj ranjivoj skupini.

LITERATURA:

1. *Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine* (2021). Zagreb: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
2. Bakula-Andelić, M., i Šostar, Z. (2006). Beskućnici Grada Zagreba. *Revija za socijalnu politiku*, 13(3), 399-403.
3. Bežovan G., Matančević J., Drčić P., Mrdeža I. I Baturina D., (2015). *Europeizacija Hrvatske socijalne politike, Koncepti socijalne politike i analiza socijalnih pokazatelja - Smjernice za regionalne radionice*, CERANEO, posjećeno 04.04.2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: <https://ceraneo.hr/wp-content/uploads/2023/03/EUROPEIZACIJA-HRVATSKE-SOCIJALNE-POLITIKE.pdf>
4. Bežovan, G. (2000). Oblici suradnje privatnih neprofitnih organizacija i jedinica lokalne samouprave. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 2(3), 437-450.

5. Bežovan, G. (2009). Civilno društvo i javna uprava kao dionici razvoja kombinirane socijalne politike u Hrvatskoj. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 9(2.), 355-390
6. Bežovan, G., Baturina, D., i Horvat, M. (2023). Evolucija i evaluacija stanja socijalnih prava beskućnika u Hrvatskoj. *Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 31(1), 55-77.
7. Bežovan, G., Matančević, J., i Baturina, D. (2016). Socijalne inovacije kao doprinos jačanju socijalne kohezije i ublažavanju socijalne krize u europskim urbanim socijalnim programima. *Revija za socijalnu politiku*, 23(1), 61-80.
8. Brodoto (2022). *Invisible Zagreb*. Posjećeno 18.04.2024. na mrežnoj stranici Brodoto: <https://www.brodoto.com/collections/invisible-zagreb>
9. Busch-Geertsema, V. (2013). Housing First Europe: Final Report. *Bremen/Brussels: European Union Programme for Employment and Social Solidarity*.
10. Caritas Zagrebačke nadbiskupije, (2024). *Socijalna samoposluga*. Posjećeno 02.05.2024. na mrežnoj stranici Caritasa Zagrebačke nadbiskupije: <https://www.czn.hr/izdvojeno/socijalna-samoposluga>
11. CEPOS, (2015). *Analiza beskućništva*. Centar za ekonomska i socijalna prava Osijek – Cespos
12. Ceraneo (2024). *Dvodnevna supervizijska radionoca podrške stručnjacima u prihvatilištima i prenočištima za beskućnike*. Posjećeno 24.04 2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: <https://ceraneo.hr/dvodnevna-supervizijska-radionica-podrske-strucnjacima-u-prihvatilistima-prenocistima-za-beskucnike/>
13. Ceraneo (2024). *O nama*. Posjećeno 18.04 2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: <https://ceraneo.hr/o-nama/>
14. Ceraneo (2024). *Psihosocijalne radionice za beskućnike*. Posjećeno 20.04 2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: <https://ceraneo.hr/psihosocijalne-radionice-za-beskucnike/>
15. Ceraneo (2024). *Publikacije*. Posjećeno 18.04 2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: <https://ceraneo.hr/publikacije/>

16. Ceraneo (2024). *Radionice za beskućnike u okviru projekta*. Posjećeno 20.04 2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: <https://ceraneo.hr/radionice-za-beskucnike-u-okviru-projekta/>
17. Ceraneo (2024). *Radionice za beskućnike*. Posjećeno 18.04 2024. na mrežnoj stranici Ceraneo:<https://ceraneo.hr/radionice-za-beskucnike/>
18. Ceraneo i Socijalno vijeće Grada Zagreba, (2014)., *Socijalna slika Grada Zagreba za 2014. godinu*. Posjećeno 11.04.2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: <https://ceraneo.hr/wp-content/uploads/2023/03/SOCIJALNA-SLIKA-GRADA-ZAGREBA-2014.-GODINU.pdf>
19. Ceraneo, (2023). Priručnik za socijalnu integraciju ranjivih skupina u statusu stambene isključenosti s posebnim naglaskom na stanovanje beskućnika (19. načelo Europskog stupa socijalnih prava). Posjećeno 11.04.2024. na mrežnoj stranici Ceraneo: https://ceraneo.hr/wp-content/uploads/2023/09/Prirucnik_HRV.pdf
20. Ceraneo, (2024). *Završeni projekti*. Posjećeno 19.04 2024. na mrežnoj stranici Ceraneo:<https://ceraneo.hr/projekti/završeni-projekti/osnazivanje-beskucnika-prva-godina/>
21. Čupić M., (2018). *PRIHVATILIŠTE ZA BESKUĆNIKE- Dubrovnik je jedan od rijetkih gradova u Hrvatskoj koji nemaju prihvatilište za beskućnike*. Posjećeno 13.05.2024. na mrežnoj stranici Liberoportal.hr: <https://www.liberoportal.hr/vijesti/prihvatiliste-za-beskucnike-dubrovnik-je-jedan-od-rijetkih-gradova-u-hrvatskoj-koji-nemaju-prihvatiliste-za-beskucnike>
22. Depaul Hrvatska, (2024). *Be-vrt*. Posjećeno 15.05.2024. na mrežnoj stranici Depaul Hrvatska: <https://depaul.hr/be-vrt/>
23. Depaul Hrvatska, (2024). *Jedna noć pod zvijezdama*. Posjećeno 14.05.2024. na mrežnoj stranici Depaul Hrvatska: <https://depaul.hr/vijesti/jedna-noc-pod-zvijezdama-2-2/>
24. Depaul Hrvatska, (2024). *Kuća utočišta-dnevni centar*. Posjećeno 14.05.2024. na mrežnoj stranici Depaul Hrvatska: <http://1.https://depaul.hr/usluje/haven-house-dnevni-centar/>

25. Depaul Hrvatska, (2024). *Ozdravljeni za slobodu*. Posjećeno 15.05.2024. na mrežnoj stranici Depaul Hrvatska: <https://depaul.hr/usluje/ozdravljeni-za-slobodu/>
26. Depaul Hrvatska, (2024). *Ruke koje se daju*. Posjećeno 15.05.2024. na mrežnoj stranici Depaul Hrvatska: <https://depaul.hr/usluje/ruke-koje-se-daju/>
27. Depaul Hrvatska, (2024). *Vanjski rad*. Posjećeno 14.05.2024. na mrežnoj stranici Depaul Hrvatska: <https://depaul.hr/usluje/outreach-work/>
28. Develtere, P. (2022). Data collection systems and homelessness in the EU-an overview. *European Journal of Homelessness*, 233-254.
29. Dobri dom, (2024). *Prehrana u pučkoj kuhinji*. Posjećeno 12.04.2024. na mrežnoj stranici Dobri dom: https://www.dobri-dom.hr/hrvatski/pucka-kuhinja_14/
30. Dom nade, (2024). *Projekti*. Posjećeno 17.05.2024. na mrežnoj stranici udruge Dom nade: <https://domnade.hr/projekti/>
31. Družić Ljubotina, O. (ur). (2012). *Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva*. Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom
32. Družić Ljubotina, O., Kletečki Radović, M., i Ogresta, J. (2016). *Slika podrške beskućnicima u Hrvatskoj*. Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.
33. Družić Ljubotina, O., Kletečki Radović, M., i Ogresta, J. (2022). Kvaliteta usluga za beskućnike iz perspektive korisnika prihvatilišta i prenoćišta. *Bogoslovska smotra*, 92(4), 697-726.
34. Družić Ljubotina, O., Kletečki Radović, M., i Ogresta, J. (2022). Determinante kauzalne atribucije beskućništva u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 29(2), 163-189.
35. Đakovačko-osječka nadbiskupija, (2024). *Radionice u Centru za prihvrat beskućnika*. Posjećeno 15.05.2024. na mrežnoj stranici Đakovačko-osječke nadbiskupije: <https://djos.hr/odrzane-psihosocijalna-i-zdravstvena-radionica-u-centru-za-prihvat-beskucnika/>
36. Europska komisija, (2024). *Homelessness*. Posjećeno 20.05.2024. na mrežnoj stranici Europske komisije: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1061&langId=en>

37. FEANTSA (2005). ETHOS – *Europska tipologija beskućništva i stambene isključenosti*. Posjećeno 13.03.2024. na mrežnoj stranici FEANTSE: <https://www.feantsa.org/en>
38. Fitzpatrick, S., Bramley, G., i Johnsen, S. (2013). Pathways into multiple exclusion homelessness in seven UK cities. *Urban studies*, 50(1), 148-168.
39. Galić, R. i Pavlina, J. (2012). Beskućništvo u Gradu Zagrebu: prikaz istraživanja. U: O. Družić Ljubotina (ur.) *Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva*, (str. 44– 63.). Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom
40. Glas Istre, (2023). *Korisnici Prihvatilišta za beskućnike prelaze živjeti u stanove, po modelu "housing first"*. Posjećeno 16.05.2024. na mrežnoj stranici Glas Istre: <https://www.glasistre.hr/pula/2023/12/12/korisnici-prihvatilista-za-beskucnike-prelaze-zivjeti-u-stanove-po-modelu-housing-first-902092>
41. Grad Čakovec, (2022). *Centar za beskućnike u Čakovcu spreman za početak rada i prihvata prvih stanara*. Posjećeno 14.05.2024. na mrežnoj stranici Grada Čakovec: <https://www.cakovec.hr/centar-za-beskucnike-u-cakovcu-spreman-za-pocetak-rada-i-prihvat-prvih-stanara/>
42. Grad Dubrovnik, (2024). *Vijesti*. Posjećeno 16.05.2024. na mrežnoj stranici grada Dubrovnik: <https://www.dubrovnik.hr/vijesti/izradjen-projekt-prihvatilista-za-beskucnike>
43. Grad Pula, (2024). *Novosti*. Posjećeno 14.05.2024. na mrežnoj stranici Grada Pule: <https://www.pula.hr/hr/novosti/detail/24796/u-puli-otvoreno-prvo-prenociste-za-beskucnike-u-hrvatskoj/>
44. Grad Split, (2024). *Otvoren Dnevni boravak za beskućnike*. Posjećeno 18.05.2024. na mrežnoj stranici Grada Splita: <https://split.hr/natjecaji/detalj-natjecaja/otvoren-dnevni-boravak-za-beskucnike>
45. Grad Zagreb, (2024). *Gradske vijesti*. Posjećeno 14.05.2024. na mrežnoj stranici grada Zagreba: <https://www.zagreb.hr/grad-zagreb-od-sutra-otvara-novi-prostor-za-beskuc/194973>
46. Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb, (2024). *Stambena zajednica za beskućnike*. Posjećeno 12.03.2024. na mrežnoj stranici Gradsko društvo

- Crvenog križa Zagreb: <https://ckz-prihvatiliste.com/stambena-zajednica-za-beskucnike/>
47. Hihlik, I. (2017). *Usporedba iskustava beskućnika u Zagrebu i Osijeku*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
 48. Horvat L. (2022), *Udruga od srca do srca*, 24 sata, posjećeno 10.05.2024. na mrežnoj stranici: <https://www.24sata.hr/news/vesna-je-osnovala-udrugu-i-brine-o-beskucnicima-svaku-vecer-im-nosim-jelo-pricamo-817365>
 49. Hrvatska mreža za beskućnike (2022.a). *Izvješće o radu za 2021..* Posjećeno 10.03.2024. na mrežnoj stranici Hrvatske mreže za beskućnike: <https://beskucnici.info/wp-content/uploads/2022/01/Izvje%C5%A1%C4%87e-o-radu-za-2021..pdf>
 50. Hrvatska mreža za beskućnike, (2024). *Centar za pomoć i podršku beskućnicima i osobama u riziku od beskućništva*. Posjećeno 10.3.2024. na mrežnoj stranici Hrvatske mreže za beskućnike: <https://beskucnici.info/wp-content/uploads/2019/01/0002-1323798187.png>
 51. Hrvatska mreža za beskućnike, (2024). *Centar za prihvrat beskućnika- Dom sv. Vinka Paulskog*. Posjećeno 14.04.2024. na mrežnoj stranici Hrvatske mreže za beskućnike: <https://beskucnici.info/centar-za-prihvat-beskucnika-dom-sv-vinka-paulskoga/>
 52. Hrvatska mreža za beskućnike, (2024). *Novosti*. Posjećeno 10.3.2024. na mrežnoj stranici Hrvatske mreže za beskućnike: <https://beskucnici.info/novosti/>
 53. Hrvatska mreža za beskućnike, (2024). *O nama*. Posjećeno 10.03.2024. na mrežnoj stranici Hrvatske mreže za beskućnike: <https://beskucnici.info/o-nama/>
 54. Hrvatska mreža za beskućnike, (2024). *Udruga milosrđe - centar za beskućnike*. Posjećeno 10.03.2024. na mrežnoj stranici Hrvatske mreže za beskućnike: <https://beskucnici.info/udruga-milosrde-centar-za-beskucnike/>
 55. Hrvatski Caritas, (2024). *Caritasove ustanove za socijalnu skrb*. Posjećeno 11.05.2024. na mrežnoj stranici Hrvatski Caritas: <https://www.caritas.hr/caritas-akcije/beskucnici-pucke-kuhinje-domovi-za-stare-i-nemocne/>

56. Hrvatski Crveni križ (2024). *Pučke kuhinje*. Posjećeno 02.05.2024. na mrežnoj stranici Hrvatskog Crvenog križ, <https://www.hck.hr/sto-radimo/socijalna-skrb/humanitarna-pomoc/pucke-kuhinje/193>
57. Hrvatski Crveni križ (2024). *Što radimo*. Posjećeno 02.05.2024. na mrežnoj stranici Hrvatskog Crvenog križ <https://www.hck.hr/sto-radimo/socijalna-skrb/humanitarna-pomoc/socijalne-samoposluge/194>
58. Hrvatski zavod za socijalni rad (2024)., *Naknade u sustavu socijalne skrbi*, posjećeno 13.03.2024. na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za socijalni rad: <https://socskrb.hr/djelatnosti/naknade-u-sustavu-socijalne-skrbi/>
59. Istarska županija, (2024). *Prihvatilište za beskućnike*. Posjećeno 14.04.2024. na mrežnoj stranici Istarske Županije: <https://zdrava-sana.istra-istria.hr/hr/podsiteovi/zdrava-istra/informacije-za-graane/prihvatiliste-za-beskucnike/>
60. Karačić, Š. (2012). Uloga centara za socijalnu skrb u zbrinjavanju beskućnika. U: Družić Ljubotina, O. (ur). *Beskućništvo: Pogled iz različitih perspektiva*, 67-76.
61. Karačić, Š., i Kletečki Radović, M. (2023). Problem beskućništva u sustavu socijalne skrbi: izazovi i mogućnosti. *Ljetopis socijalnog rada*, 30(1), 163-183.
62. Kostelić, K., i Peruško, E. (2021). Skupine čimbenika i njihov utjecaj na važne životne odluke: Beskućnici u Puli. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(1), 273-299.
63. Lešić, D. (2015). Neprofitne udruge kao nositelji razvoja socijalnog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. *Obrazovanje za poduzetništvo-E4E: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo*, 5(2), 83-95.
64. Lisabonska deklaracija osnivanja Europske platforme za borbu protiv beskućništva. (2021). Lisabon: EU.
65. Matančević, J., i Baturina, D. (2016). Evaluacija programa skrbi o beskućnicima i razvoj inovativnih modela prevencije i smanjenja rizika nastanka beskućništva–prikaz i zaključci projekta. *Revija za socijalnu politiku*, 23(2), 302-305.

66. Matančević, J., i Bežovan, G. (2013). Dometi i ključni čimbenici razvoja civilnog društva u Hrvatskoj temeljem tri vala istraživanja. *Revija za socijalnu politiku*, 20(1), 21-40.; prema Freise i sur., 2010.
67. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, (2024). *Beskućnici*. Posjećeno 12.03.2024. na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/socijalna-politika-11977/beskucnici-osobe-s-problemima-ovisnosti-zrtve-trgovanja-ljudima-osobe-pod-medjunarodnom-zastitom-12001/beskucnici-12002/12002>
68. Od srca do srca za beskućnike i potrebite, (2024). *Subotom za beskućnike*. Posjećeno 15.05.2024. na mrežnoj stranici Facebook: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=7761575537214926&set=a.242696609102894>
69. Opća deklaracija o pravima čovjeka. *Narodne novine*, 12/2009.
70. Pleace, N. (1998). Single homelessness as social exclusion: The unique and the extreme. *Social Policy & Administration*, 32(1), 46-59.
71. Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. *Narodne novine*, 110/2022.
72. Prihvatilište za beskućnike Gradskog društva Crvenog križa Zagreb, (2024). *Stambena zajednica za beskućnike*. Posjećeno 12.03.2024. na mrežnoj stranici Facebook: https://www.facebook.com/media/set/?set=a.364117067320518.1073741830.363569504041941&type=3&paipv=0&eav=Afbdn_HZvDDi2kWvejeNeZo-WIY1hiehGuEc-6uOxouAmTsk4Ei8tyDvfuxC8bXwQQY&_rdr
73. Pučka pravobraniteljica (2023)., *Svjetski dan beskućnika – nevidljivi, ali i zaboravljeni?*, Posjećeno 15.04.2024. na mrežnoj stranici Pučke pravobraniteljice Republike Hrvatske: <https://www.ombudsman.hr/hr/svjetski-dan-beskucnika-nevidljivi-ali-i-zaboravljeni/>
74. Puljiz, V. (2000). Socijalna država, decentralizacija, socijalna pomoć. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 2(2), 189-221.

75. Socijalna samoposluga „Kruh sv. Elizabete“ Rijeka, (2024). *Informacije*. Posjećeno 17.05.2024. na mrežnoj stranici Facebook: https://www.facebook.com/SocijalnaSamoposlugaKruhsvElizabete/about_details
76. Šikić-Mićanović, L., Sakić, S., i Stelko, S. (2020). Kvaliteta usluga za beskućnike: prikaz trenutnog stanja i izazova u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 27(3), 233-247.
77. Šoštarić, M. (2013). Homelessness in the Republic of Croatia: A review of the social welfare system for homeless people. *European Journal of Homelessness*, 7(2), 287.-300.
78. Šućur, Z. (2003). Razvoj socijalne pomoći i socijalne skrbi u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata, *Revija za socijalnu politiku* 10 (1), 1-22.
79. Šućur, Z. (2006). Siromaštvo, višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 37(3-4), 131-147.
80. Šverko, B., Galić, Z., & Maslić Seršić, D. (2006). Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija. *Revija za socijalnu politiku*, 13(1), 1-14.
81. Udruga Fajter, (2024). *Informacije*. Posjećeno 17.04.2024. na mrežnoj stranici Facebook: https://www.facebook.com/udrugafajter/about_details?locale=hr
82. Udruga Institut Pula, (2024). *O nama*. Posjećeno 18.05.2024. na mrežnoj stranici udruge Institut Pula: <https://www.udruga-institut.hr/o-nama/udruga/>
83. Udruga Institut Pula, 2024., *Stambena zajednica RACHEM*. Posjećeno 14.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Institut Pula: <https://www.udruga-institut.hr/stambena-zajednica-rachem/>
84. Udruga Most, (2024). *Centar za beskućnice/ke*. Posjećeno 16.05.2024. na mrežnoj stranici Udruge Most: <https://www.most.hr/centar-za-beskucnice-ke>
85. Udruga Novi Put - Varaždin, (2024). *O nama*. Posjećeno 14.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Novci Put <https://novi-put.hr/>
86. Udruga Oaza, (2024). *I ja sam tu*. Posjećeno 12.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Oaza: <https://www.udrugaoaza.hr/hr/poziv-na-javnu-tribinu-udruge-oaza-i-ja-sam-tu/>

87. Udruga Oaza, (2024). *Novi put*. Posjećeno 13.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Oaza: <https://www.udrugaoaza.hr/hr/odrzana-je-javna-tribina-predstavljanje-inovativnog-programa-socijalnog-ukljucivanja-beskucnika-novi-put/>
88. Udruga Oaza, (2024). *O nama*. Posjećeno 12.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Oaza: <https://www.udrugaoaza.hr/hr/o-nama/>
89. Udruga Oaza, (2024). *Programi*. Posjećeno 13.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Oaza: <https://www.udrugaoaza.hr/hr/programi/>
90. Udruga Pet Plus, (2024). *Pat pozicija*. Posjećeno 18.05.2024. na mrežnoj stranici udruge Pet Plus: <https://petplus.hr/projekt-pat-pozicija-beskucnicima-osigurava-poludnevni-boravak/>
91. Udruga Savao, (2024). *Aktivnosti*. Posjećeno 15.05.2024. na mrežnoj stranici Udruge Savao: <https://udrugasavao.hr/aktivnosti/>
92. Udruga Terra, (2024). *Programi*. Posjećeno 12.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Terra: <https://www.udrugaterra.hr/programi/>
93. Udruga Ulični fenjer, 2024. *Udruga ulični fenjer*. Posjećeno 17.04.2024. na mrežnoj stranici Udruge Ulični Fenjer: https://www.moja-djelatnost.hr/pomoc-beskucnicima-socijalno-ugrozenima-i-samohranim-roditeljima-hrvatska/udruga-ulicni-fenjer/MMx_9vxe
94. Ulične Svjetiljke, (2024). *Projekt „Ulične svjetiljke“*. Posjećeno 17.04.2024. na mrežnoj stranici Ulične Svjetiljke: <https://ulicnesvjetiljke1.weebly.com/projekt-uli269ne-svjetiljke.html>
95. Zagrebačka nadbiskupija, (2024). *Crkvene pučke kuhinje u Zagrebu*. Posjećeno 02.05.2024. na mrežnoj stranici Zagrebačke nadbiskupije: <https://www.zg-nadbiskupija.hr/crkvene-pucke-kuhinje-u-zagrebu>
96. Zakon o prebivalištu, *Narodne Novine*, 114/2022.
97. Zakon o socijalnoj skrbi, *Narodne Novine*, 156/2023.